

รหัสโครงการ : RDG48H0010  
 ชื่อโครงการ : ความเป็นธรรมในพระไตรปิฎก  
 ชื่อนักวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน  
 ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร  
 E-mail Address : natyabhava@yahoo.com  
 ระยะเวลาโครงการ : 15 มีนาคม 2548 – 14 กันยายน 2549 (ขยายเวลาถึง 14 ธันวาคม 2550)

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวความคิดเรื่อง “ความเป็นธรรม” ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท จากพระไตรปิฎก ภาษาบาลี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นหลัก ๒ ประการคือ (๑) แนวความคิดเรื่อง “ความยุติธรรมทางศีลธรรม” ตามกฎแห่งกรรม ใช้เป็นหลักการพื้นฐานเพื่ออธิบายเรื่อง “ความเป็นธรรมทางสังคม” ได้หรือไม่ เพราะอะไร (๒) “ความเป็นธรรม” ที่สามารถใช้อธิบายหรือประเมินค่าความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์อย่างมีเหตุผลนั้นวางอยู่บนหลักการใด

จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนายอมรับความเป็นธรรม ๒ นัย คือ (๑) ความเป็นธรรมระดับสากล (๒) ความเป็นธรรมทางสังคม นัยแรกอิงหลักคำสอนเรื่องกรรมที่เชื่อว่า มีกฎศีลธรรมควบคุมอำนาจผลตอบแทนอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับการกระทำนั้น ๆ กฎนี้ทำงานอย่างเป็นกลไก เป็นเหตุผล อยู่เหนือความเข้าใจของมนุษย์ แต่เนื่องจากเป็นมโนทัศน์เชิงบรรยายที่มีความซับซ้อนในเชิงทฤษฎี จึงนำไปอธิบายหรือประเมินค่าความสัมพันธ์ทางสังคมได้ยาก นัยที่สองอิงหลักคำสอนทางสังคมการเมืองซึ่งให้ความสำคัญต่อสถานการณ์ในชีวิตปัจจุบัน โดยถือว่ามีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม พลเมืองกับโครงสร้างอำนาจรัฐ และด้วยแนวคิดที่ว่า “มนุษย์ทุกคนต้องการชีวิตที่ดีงาม และชีวิตที่ดีเกิดขึ้นได้ภายในสังคมที่เป็นธรรม” พระพุทธศาสนาจึงถือว่า ลักษณะพื้นฐานของความเป็นมนุษย์เป็นเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาเพื่อจัดวางระบบตอบแทนความดี (การจัดสรรผลประโยชน์ทางสังคม) หรือความชั่ว (การลงโทษผู้กระทำผิด) ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ความเป็นธรรมที่อิงอยู่กับบริบททางสังคมการเมือง น่าจะเป็นปรับใช้กับสังคมทั่วไปได้ดีกว่าความเป็นธรรมที่อิงอยู่กับมโนทัศน์เรื่องกฎแห่งกรรม

คำสำคัญ: ความเป็นธรรม, ความเป็นธรรมทางสังคม, กฎแห่งกรรม, พระไตรปิฎกภาษาบาลี, พระพุทธศาสนาเถรวาท

**Project Code:** RDG48H0010

**Project Title:** Justice in Tipitakas

**Researcher:** Assistant Professor Channarong Boonnoon, Ph.D.

Department of Philosophy, Faculty of Arts, Silpakorn University

**Email Address:** natyabhava@yahoo.com

**Project Period:** 15 March 2006 - 14 September 2006 (Extended to 14 December 2007)

The objective of this research is to study concepts of "justice" and "social justice" in Pali Tipitakas, Theravada's essential texts, under 2 main directions: (1) a study of the concept "moral justice" that appears in the teachings on the law of kamma and rebirth to find out whether it can be a basis of "social justice"; (2) an inquiry into the concept "social justice" from Buddhist teachings on society and state in the Suttas, and the Vinayas, which formally govern the monastery (the sangha).

The study indicates that Buddhism accepts two conceptions of justice i.e. universal and social. The former based on Buddha's teachings on kamma states that a moral law exists and governs the realization of sequences of behavior in proportion to their deeds. This law functions dynamically and causally beyond human's understandings. Descriptive orientation and theoretical complexity of the teachings impedes its explanatory and evaluative application to social relations. The latter founded on Buddha's socio-political teachings focuses on immediate life situations. Believing that individual and society, as well as citizens and state-power structure, are interrelated; and that "All humans desire a good life that is made possible in a just society," Buddhism employs human basic features as main criteria for an arrangement of systems to distribute goods and wrongs. It was proposed that justice rooted in socio-political context leading itself to application to general society is more applicable and beneficial than justice defined by the law of kamma.

**Keywords:** justice, social justice, law of kamma, Pali Tipitakas, Theravada Buddhism